

смотрена в главе 24 «Преступления против общественной безопасности» [11].

Уголовным кодексом Украины ответственность за преступления против свободы предусматривает ответственность за такие деяния, как незаконное лишение свободы или похищение человека (ст.146), захват заложника (ст.147), подмену ребенка (ст.148), торговлю людьми или иное незаконное соглашение о передаче человека (ст.149), эксплуатацию детей (ст.150) и незаконное помещение в психиатрическую больницу (ст.151) [12].

Таким образом, уголовная ответственность за действия, посягающие на свободу человека, по уголовному законодательству стран СНГ имеет ряд сходных черт с уголовной ответственностью за эти преступления в Украине. Вместе с тем национальные уголовные законы стран, бывших союзных республик, имеют свою специфику, которая заключается в наличии ответственности за ряд деяний, отсутствующих в УК Украины, а также в различиях в родовом объекте анализируемых преступлений.

ЛИТЕРАТУРА

1. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть: Учеб. пособие /Под ред. И.Д. Козочкина. –М.: Камерон, 2004. –528 с.

2. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: Новое и Новейшее время. –М.: Зерцало, 1999. –563 с.

3. Уголовный кодекс ФРГ. –М.: Зерцало, 2000. –208 с.

4. Уголовный кодекс Швейцарии /Науч. ред. Н.Ф. Кузнецова. –М.: Зерцало, 2000. –138 с.

5. Уголовный кодекс Дании. –М., 2001. –198 с.

6. Уголовный кодекс Республики Беларусь. –URL: <http://www.mail.ncpi.gov.by>.

7. Рустамбаев М.Х. Уголовное право республики Узбекистан. Особенная часть: Учебник. –Ташкент: Мир экономики и права, 2002. –527 с.

8. Уголовный кодекс Республики Кыргызстан. –Бишкек, 1997. –238 с.

9. Уголовный кодекс Эстонской Республики. –СПб., 2001. –305 с.

10. Уголовный кодекс Российской Федерации // Полный сборник кодексов Российской Федерации. –М.: Информэкспо, Воронеж: Борисова, 2004. –912 с.

11. Уголовный кодекс Приднестровской Молдавской Республики. –Тирасполь, 2003. –176 с.

12. Уголовный кодекс Украины. –К., 2004. –224 с.

Поступила в редколлегию 17.02.2005

БЕСЧАСТНИЙ В.М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СВОБОДИ ЛЮДИНИ ПО КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ ЗАКОРДОННИХ ДЕРЖАВ І УКРАЇНИ
Виконано порівняльний аналіз кримінального законодавства ряду країн про відповідальність за злочини проти свободи людини.

BESCHASTNYJ V.N. COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RESPONSIBILITY FOR CRIMES AGAINST FREEDOM OF THE PERSON UNDER CRIMINAL LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES AND UKRAINE

The comparative analysis of the criminal legislation of some the countries about the responsibility for crimes against freedom of the person is executed.

УДК 343.983(477)

П.Д. БІЛЕНЧУК*, канд. юрид. наук, проф.,
В.О. КОМАХА**, канд. юрид. наук, доц., **М.В. КОЗИР*****

*Національна академія внутрішніх справ України**
*Одеська національна юридична академія***
*Національний університет внутрішніх справ****

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВОГНЕСТРІЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Розглянута сутність законопроектів про зброю в Україні.

Правові засади регулювання обігу вогнестрільної зброї в Україні вже були предметом наукових досліджень, зокрема, ним присвятили свої дослідження Ю.В. Александров, А.С. Мацько, І.В. Бойко, О.М. Піджаренко, Г.М. Братель та інші. Разом із тим, не всі аспекти цієї проблеми знайшли відображення, як на законодавчому так і на освітянському, науково-дослідницькому та практичному рівнях. Сьогодні ці проблеми привертають особливу увагу

громадян, науковців та практичних працівників правоохоронних органів.

Значну зацікавленість серед громадян України викликало обговорення у Верховній Раді України проектів Законів України «Про зброю», але позиції правознавців з даного питання виявились неоднозначними. Так, деякі вважають, що існуючої законодавчої бази щодо правового регулювання обігу вогнестрільної зброї в Україні достат-

ньо [1-4]. На їх думку, збільшення чисельності працівників правоохоронних органів та якісне покращання штатів ОВС дозволило би зменшити кількість злочинів, пов'язаних з використанням вогнестрільної зброї.

Деякі фахівці правоохоронних органів на захист своєї позиції щодо обмеження користування громадянами вогнестрільною зброєю приводять наступні аргументи [1-4]:

- якщо дозволити громадянам вільно володіти вогнестрільною зброєю, особливо коротко-ствольною нарізною, то можливі ситуації масового її застосування як на підставах законності, так і при перебільшенні меж необхідної оборони;

- поява легалізованої нарізної вогнестрільної зброї може викликати хвилю викрадення, нелегальний збут і застосування її в злочинних цілях;

- можливе суттєве збільшення кількості випадків, пов'язаних із вогнестрільними травмуваннями, особливо серед дітей та підлітків, а також самогубств;

- значно збільшиться кількість злочинів із застосуванням вогнестрільної зброї;

- збільшиться виробництво нелегалізованої зброї, що буде пов'язане з можливими юридичними непорозуміннями або технічними невідповідностями нових зразків зброї та існуючих (проблеми отримання ліцензії на розробку, виробництво та збут зброї, перереєстрації, позбавлення ліцензії та ін.);

- значно збільшиться реєстр об'єктів контролю на одного працівника дозвільної системи;

- збільшаться видатки держави на створення та утримання державних кулегалізотек ліцензованої зброї та обслуговуючого персоналу державних установ, які будуть контролювати обіг зброї в Україні;

- легалізація зброї вплине на загальний зріст злочинності в Україні тощо.

Існує й інша думка [5-7], що ґрунтується на положеннях пріоритетності прав людини, висвітлених у Загальній декларації прав людини, прийнятій та проголошеній резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН 10.12.1948 року. Деякі з них наїшли своє втілення в положеннях Конституції України, а саме:

- "кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним" (ст.41 Конституції України).

- "людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю" (ст.3 Конституції України);

- "кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини" (ст.27 Конституції України);

- "кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань" (ст.27 Конституції України);

- "кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду" (ст.30 Конституції України);

На захист своєї позиції цими правознавцями наводяться й інші аргументи, а саме [5]:

- держава не в змозі повністю забезпечити виконання положень статті 13 Конституції України (працівника правоохоронних органів на кожному кроці не поставиш, тому громадяни повинні мати можливість самі захищати себе і членів сім'ї від злочинних посягань);

- легалізація зброї дасть можливість оновити промисловий комплекс держави і створити нові робочі місця, що вирішить багато державних та соціальних проблем;

- за рахунок зборів коштів на отримання дозволу на зброю, ліцензування виробників, реалізаторів тощо можна буде вирішити питання щодо утримання осіб, які будуть здійснювати контроль обігу зброї на території України; та крім того це буде додатковою статтею поповнення державного бюджету.

Згідно статистичних даних МВС України по результатам опитування населення з приводу розгляду у Верховній Раді України законопроектів "Про зброю" і надання громадянам права на вільне володіння коротко-ствольною вогнестрільною зброєю, 68 % опитаних цивільних громадян та 83 % працівників органів внутрішніх справ негативно сприймають таку інформацію. Адже на їхню думку, вільне володіння вогнестрільною зброєю негативно вплине на криміногенну ситуацію в державі і створить додаткову небезпеку її громадянам. 20 % опитаних (14 - серед працівників ОВС) дотримуються іншої думки.

Варто зауважити, що опитування проводилось у десяти областях України. На запитання анкети: "Хто, на вашу думку, найбільш зацікавлений в узаконенні надання громадянам права володіти коротко-ствольною вогнестрільною зброєю?", 36 % опитаних (близько половини - працівники міліції) зауважили зацікавленість щодо вирішення згаданої проблеми комерційними структурами, які реалізують зброю. 32 % (половина міліціонерів) вважають, що за подібний закон «стоять» переважно злочинці, зацікавлені у придбанні зброї або ж які сподіваються скористатися законом для того, щоб поповнити свій бойовий арсенал за рахунок зброї, що перебуває у розпорядженні інших громадян.

У той же час 50 % громадян (33 % правоохоронців) вважають, що тільки посилення кримінальної відповідальності за злочинні посягання на життя та здоров'я громадян може покращити криміногенну ситуацію в державі, але аж ніяк не носіння зброї. І лише 15 % респондентів (6 - працівники органів внутрішніх справ) вважають, що для гарантування безпеки громадян потрібне володіння коротко-ствольною вогнестрільною зброєю [1].

Неадекватна реакція громадян України з обговорення та прийняття Закону України "Про зброю" знаходить пояснення в статистичних даних вилученої вогнестрільної зброї органами правопорядку за останні роки, та в причинах, що викликали навалу незаконного розповсюдження серед населення зброї, а саме [7]:

- 1) розпад Радянського Союзу призвів до масштабного розкрадання вогнестрільної зброї зі складів Радянської Армії та контрабанди її з інших країн світу. Тільки при виводі військ Західної групи в країни СНД потрапила зброя виробництва Німеччини ("Вальтер ППК", "Лігер-88"), Чехії ("Скорпіон-61", "ЧЗ-75", "ЧЗ-85", "ЧЗ-83"), Угорщини ("ФП-9"), Польщі ("ТТ"), Югославії ("М-57"). Не рідкість на чорному ринку зброї автомати "АК" та пістолети "ТТ" Китайського виробництва;

- 2) зони локальних конфліктів викликали масове виго-

товлення вогнестрільної зброї. Так, наприклад, у Чеченській республіці за часи "самостійності" було налагоджене складання пістолетів "ТТ" та виробництво пістолетів-кулеметів "Борс";

3) значно зросли показники зброї, що вилучається, виготовленої саморобним шляхом, особливо в результаті переробки газових, сигнальних, пневматичних та мисливських зразків, що доступні для населення;

4) те, що з 16084 одиниць вилученої за 1996-2002 роки вогнестрільної зброї, 29,8 % складає сучасна бойова зброя, 24,8 % - обрізи мисливських рушниць, 20,1 % - саморобна та перероблена зброя. Основне зростання показників зброї, що вилучається, припадає на 1997 р. та 1999-2002 роки. Якщо у 1996 р. було вилучено 1455 одиниць зброї, то у 1997 р. - 1848 одиниць; у 2000-2002 роках, відповідно, 2577, 2872 та 3329 одиниць.

Тому не дивно, що ніхто із громадян та правоохоронців не ставить під сумнів необхідність прийняття Закону України "Про зброю", але виникають питання правового обігу різних видів зброї серед населення і для підприємств із особливими статутними завданнями. Деякі автори пропонують взяти за основу міжнародний досвід у регулюванні вогнестрільної зброї. Так, у США право на самозахист зі зброєю в руках визначено в другій поправці 1792 року до Конституції, у Канаді з 1892 р. створена перша загальнонаціональна система видачі дозволу на носіння зброї, яка юридично закріплена в Кримінальному кодексі. У Швеції в 1967 р. (доповнений в 1996 р.) прийнятий Закон "Про вогнепальну зброю", а в 1970 р. (доповнений в 1996 р.) Декрет "Про вогнепальну зброю". В Австрії у 1986 році прийнятий Закон "Про зброю", а в 1977 році Закон "Про військові матеріали". У Бельгії в 1991 році прийнятий Закон "Про зброю" та діє королівська інструкція про зброю. У Чехії у 1995 році прийнятий Закон "Про вогнепальну зброю і боєприпаси", в Англії - Закон "Про вогнепальну зброю" 1968 року та доповнений у 1988 р., у Шотландії - Закон "Про вогнепальну зброю" 1969 року. На теренах колишнього СРСР законодавство про зброю діє у наступних державах:

- Росії (Закон "Про зброю" прийнятий у 1994 році і доповнений у 1996 р.; зараз готується третя його редакція);

- Республіці Білорусь (Закон "Про зброю" 2001 року);

- Латвії (Закон "Про зброю" прийнятий у 2002 році і вступив в дію з 1 січня 2003 року);

- Республіці Молдова (Закон "Про зброю" 1994 року);

- Республіці Грузія (Закон "Про зброю" ще не прийнятий, але правовими документами дозволено зберігання громадянами нарізної коротко-ствольної зброї за місцем проживання з метою самозахисту та охорони помешкання).

Виходячи із перелічених нормативних документів, що регламентують обіг зброї в інших державах і на території України, можна зробити висновок про необхідність прийняття Верховною Радою Закону України "Про зброю". Раніше розглядалась значна кількість проектів цього Закону, але з них можна виділити наступні: проект Кабінету Міністрів України від 13.05.1998 р.; проект народних депутатів О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 15.05.1998 р.; проект народних депутатів Ю.А. Кармазіна та В.В. Мухіна від 10.11.1998 р.; проект народних депутатів Ю.А. Кармазіна, В.В. Мухіна, І.Г. Біласа, М.В. Хомича,

О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 06.06.2002 р.; проект народних депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римаука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р.; проект народних депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від 25.11.2002 р.

За змістом законопроектів можна виділити такі положення:

- крім законопроекту Кабінету Міністрів України, в інших уся зброя поділяється за призначенням на військову, службово-штатну та цивільну;

- в усіх законопроектах надано право володіти службово-штатною (відомчою) зброєю, наряду з державними формуваннями та правоохоронними органами, юридичним особам, які виконують особливі статутні завдання і є об'єктами дозвільної системи МВС України (виконують охоронні функції, реалізують зброю для населення та ін.);

- за основу при підготовці законопроектів використовувався, на жаль, тільки здебільшого Закон Російської Федерації "Про зброю" 1994 року (зі змінами 1996 року);

- усі законопроекти передбачають утворення державного кадастру зброї та обов'язкове ліцензування і реєстрацію вогнестрільної зброї, що ввозиться на територію України з метою реалізації;

- в усіх законопроектах присутні критерії, що характеризують різні види зброї, але не указано, що визначення належності до того чи іншого виду зброї встановлюється після сертифікаційного, криміналістичного та ін. досліджень;

- відсутні статті, які регламентували б права сертифікаційних та експертних закладів щодо дотримання криміналістичних вимог при виробництві вітчизняними виробниками зброї, а також санкції за недотримання цих вимог; - інші спільні положення.

Треба зауважити, що у цих проектах Закону України "Про зброю" право на володіння нарізною коротко-ствольною вогнестрільною зброєю населенню не надано, що є порушенням ст.ст.3, 27, 30 та 41 Конституції України, бо життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпека людини визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а держава не в змозі гарантувати їх захист від озброєних злочинців. Згідно з положеннями проектів, право на володіння службово-штатною зброєю надається юридичним особам, що виконують особливі статутні завдання, але при цьому не гарантується, що ця зброя не буде використовуватись юридичними особами зі злочинною метою. Як приклад, можна навести ситуативні колізії, що існують в Законі "Про зброю" РФ, у зв'язку з чим громадяни цієї країни не можуть захистити себе від легально озброєних злочинних угруповань. Тому в Росії Законодавчим органом Думою готується до розгляду в третій редакції проект Закону "Про зброю". Постає питання, чому б нам не вчитись на помилках сусідів і не врахувати досвід чинного законодавства інших країн світу: надати рівні права на володіння коротко-ствольною вогнестрільною зброєю або усім громадянам, або нікому, як, до речі зробили законодавці Німеччини. Якщо ж надавати право на володіння службово-штатною зброєю, то в законі необхідно оговорити випадки, в яких зброю використовують, наприклад, при охороні закритих об'єктів, чи при транспортуванні зброї, грошей тощо.

На наш погляд, надавати дозвіл юридичним і фізичним особам на службово-штатну зброю для виконання службових обов'язків в громадських місцях недоцільно, крім деяких випадків (проведення інкасації банківського охороною й т.д.). За Законом України "Про міліцію" охорону громадського порядку покладено на органи внутрішніх справ України, а існуючі положення в проектах Закону "Про зброю" суперечать чинному законодавству. Крім того, у проектах законів народних депутатів Ю.А. Кармазіна, В.В. Мухіна, І.Г. Біласа, М.В. Хомича, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 06.06.2002 р., в абзаці 3 ст.11 та абзаці 5 ст.21 законопроекту народних депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римарука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р. порушені конституційні права громадян, а саме у ст.21, де йде мова про те що: "усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах...", та ст.24, в якій проголошуються рівні конституційні права і свободи громадян: "...не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками перед законом." У цих проектах закону право на володіння службово-штатною зброєю надається громадянам України з 25-річного віку, які є народними депутатами України, членами Кабінету Міністрів України, керівними посадовими особами адміністрації Президента України, керівниками місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, суддями, прокурорами, слідчими, працівниками правоохоронних органів або пенсіонерами зазначених органів, попередня робота яких була пов'язана з підвищеним ризиком (оперативно-розшукова діяльність, охорона громадського порядку, дізнання або досудове слідство). Виходячи із наданого переліку осіб, постає питання: а якщо завтра у народного депутата закінчиться термін його повноважень, а державного службовця звільнять з займаної посади, то що - зброю залишиться у нього в користуванні? Як бачимо з положення законопроектів - так! Тоді про які рівні права, що гарантуються Конституцією України, може йти мова?

У всіх законопроектах, крім проекту народних депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від 25.11.2002 р., відсутні вимоги щодо нанесення обов'язкових номерних маркувань на основні частини зброї одним із способом, який максимально виключав би їх підробку, заміну та знешкодження вітчизняними виробниками зброї.

У законопроектах народних депутатів Ю.А. Кармазіна та В.В. Мухіна від 10.11.98 р. заслуговує уваги детальна класифікація зброї, яка придбана громадянами з метою захисту життя, здоров'я і житла, без права полювання. Автори інших згаданих законопроектів "Про зброю" відносять даний вид зброї до самооборони. Згідно з рішеннями Брюссельської конвенції 1976 року до зброї самооборони відноситься коротко-ствольна нарізна вогнестрільна зброя, яка за надійністю на 20-25 % гірша від військової, для стрільби застосовуються невеликої потужності набой (наприклад, короткий патрон Браунінга), калібром не більше 9 мм та ємністю магазину не більше 9+1 патрон. Виходячи з положень проектів закону, таку зброю треба віднести до службово-штатної зброї, а не до цивільної. У законопроекті Кабінету Міністрів України некоректно наведена класифікація зброї за видами, тактико-

технічними даними, призначенням і способом виготовлення. Як можна класифікувати нагородну зброю, якщо у зброезнавчій криміналістиці такого виду зброї взагалі не існує? До класифікації зброї за призначенням, крім військової, службово-штатної, мисливської, спортивної, учбової (імітаційної) та саморобної, потрапила зброя, яка може належати до того чи іншого виду вказаної зброї: нагородна, колекційна та зброя самооборони.

У проектах Закону України "Про зброю" депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римарука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р. та депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від 25.11.2002 р., порівняно з іншими, найбільш вдало надане визначення основних термінів (для кожного виду обігу зброї окремо). Це дозволить юристам уникнути спірних питань при розгляді справ, пов'язаних з обігом зброї, в кримінальному та цивільному процесі.

Для всіх проектів (крім законопроекту депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від 25.11.2002 р.) характерним є те, що будь-яка колекційна зброя підлягає приведенню до стану непридатності до пострілів. Постає питання, а що робити з раритетними зразками зброї, які за умови втрати вище зазначених властивостей, позбуваються своїх наукових, історичних, художніх та інших цінностей.

Під комбінованою зброєю в усіх законопроектах (у розділі "Терміни визначення") розуміється *вид вогнестрільної зброї, що одночасно поєднує нарізні та гладкі стволи або має при гладкому каналі ствола нарізне свердління біля дульного зрізу*. Але комбінованою може бути не тільки вогнестрільна зброя, а, наприклад, поєднання вогнестрільної і холодної зброї (пістолет-кастет, пістолет-кінджал-кастет). На наш погляд, визначення комбінованої зброї потрібно доповнити: *"... чи сполучає у собі функції двох і більше різних видів зброї"* [8].

Визначення вогнестрільної зброї у всіх проектах повністю не відповідає криміналістичним критеріям. До речі, найбільш вдале, на нашу думку, визначення вогнестрільної зброї приведено в законі "Про зброю" РФ.

Характеризуючи окремо кожний законопроект, можна відмітити наступні позитивні сторони і деякі недоліки. Законопроект Кабінету Міністрів України № 1032 від 13.05.1998 р. в цілому має непогану структуру, більш детально відносно інших проектів регламентує обіг зброї, але має ряд неточностей, таких як:

- визначення пневматичної зброї не відповідає відповідним криміналістичним критеріям (для порівняння див. Закон "Про зброю" РФ);

- потребує доповнення п.2 статті 4 законопроекту, де забороняється зберігання та використання за межами спортивних об'єктів і придбання громадянами вогнестрільної спортивної зброї, а саме "крім спортивно-мисливських карабінів";

- серед дозволеної для придбання громадянами зброї відсутня "газова", що не відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України № 706 від 7.09.1993 р. "Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку, зберігання і застосування спеціальних засобів самозахисту, заряджених речовинами сльозоточивої і дратівної дії" (ст.ст.10, 12 законопроекту).

Зважаючи на зазначене, пропонуємо: п.6. статті 4 (визначення бойових припасів, що забороняються в обігу

громадян) доповнити рядками: "...патрони з кулями траєкторної дії."

Законопроект народних депутатів Ю.А. Кармазіна та В.В. Мухіна від 10.11.1998 р. у цілому відповідає вимогам законодавчої практики, але має ряд неточностей, і на нашу думку, потребує наступного доопрацювання:

- у ст.ст.2, 9 "Види зброї" та "Класифікація зброї" треба дати більш розгорнуту класифікацію, або визначити основні критерії такої класифікації, а саме: за призначенням, видами, способом виготовлення, типом ствола тощо, а не покладати ці функції на державний кадастр, бо юридична практика підтверджує, що законодавче визначення більш життєве і зменшує ризик подвійного тлумачення понять різних видів зброї і відповідно - спірних питань при розгляді судами справ, пов'язаних з застосуванням і обігом зброї;

- ст.1 "Визначення термінів" потребує доповнення словами визначення гладкоствольної зброї "...включаючи стволи типу *"сюпра"*", а визначення комбінованої зброї доповнення словами "...або стволи, що мають нарізку типу *"парадокс"*";

- в п."в" ст.4 внести уточнення, яку саме гладкоствольну зброю дозволити для придбання громадянами для захисту життя, здоров'я і житла без права полювання. Дані види зброї поділяються на бойову гладкоствольну, спеціального призначення та багатоцільову; у багатьох країнах світу продаж бойової і спеціальної вогнестрільної зброї населенню заборонено;

- електрошокові пристрої для реалізації населенню треба виключити (ст.ст.4, 14);

- в ст.6 "Групи холодної зброї" не розглядається такий вид зброї, як комбінована;

- питання віднесення того чи іншого предмета до холодної зброї може вирішити тільки експерт у ході проведення дослідження; тому другий абзац ст.7 "Основні відзнаки холодної зброї", на наш погляд, треба виключити;

- ст.8 "Обмеження обігу холодної зброї," на нашу думку, потрібно викласти в наступній редакції: *"На території України забороняється носіння цивільними громадянами ударно-дробильної та металеві зброї, крім луків і арбалетів з натягненням тятиви менше як 20 кг, а також полювання луками та арбалетами в межах мисливських угідь і користування ними за межами спортивних споруд"*;

- обов'язковій сертифікації повинна підлягати вся зброя, що ввозиться на територію України, крім транзитної. Спрощеній сертифікації підлягає вогнестрільна зброя, що ввозиться з країн-членів Постійної Міжнародної Комісії Брюссельської конвенції 1976 року;

- громадянами, які досягли 18-річного віку, без дозволу можуть бути придбані аерозольні упаковки слезоточивої та чи дратівної дії, пневматична зброя з кінетичною енергією до 7,5 Дж (ст.24).

Законопроект народних депутатів О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 15.05.1998 р. у цілому має чітку структуру, але в ньому також, на нашу думку, деякі положення статей потребують уточнення, а саме:

- ст.1 "Визначення термінів" потребує доповнення словами визначення гладкоствольної зброї "...включаючи стволи типу *"сюпра"*";

- відсутнє визначення кустарної зброї (ст.1);

- набої, що застосовуються у службово-штатній і цивільній зброї, можуть мати будь-який капсуль-запальник;

- в ст.7 "Класифікація зброї" треба дати більш розгорнуту класифікацію;

- абзац другий ст.8 викласти в редакції: "Сертифікація патронів до газової зброї включає проведення медико-біологічних та хімічних досліджень речовин, які використовуються для їх зарядження";

- в п.8 ст.17 виключити слова *"куль із зміщенням центром ваги"*, бо таких куль немає і законодавець не правильно зрозумів властивості куль відхилятися від лінії прицілювання при значних відстанях польоту.

У законопроекті народних депутатів Ю.А. Кармазіна, В.В. Мухіна, І.Г. Біласа, М.В. Хомича, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 06.06.2002 р. вирішено багато питань вище згаданих проєктів, але і йому притаманні свої недоліки:

- у преамбулі проєкту закону автори, перераховуючи види зброї, не вказали газу;

- у ст.1 відсутнє визначення державного військового формування;

- у ст.1 неправильно приводиться найбільший калібр стрілецької зброї - згідно ГОСТ 28653-90 "Оружие стрелковое. Термины и определения", він може бути 20 мм;

- у ст.1 законопроекту змішані поняття саморобної та кустарної зброї, а також приведені поняття переробленої зброї, що є одним із положень саморобної зброї;

- у ст.1 відсутнє визначення зброї кустарного виробництва;

- у ст.ст.19, 20 не вказані умови носіння та перевезення зброї при користуванні та застосуванні її.

Зважаючи на зазначене, пропонуємо:

- до класифікації цивільної зброї треба додати пневматичну та газову зброю (ст.2);

- у п.12 ст.6 виключити слова *"куль із зміщенням центром ваги"* (дивися характеристику попереднього законопроекту);

- в абзаці першому ст.33 потрібно внести уточнення, яку саме гладкоствольну зброю дозволити для придбання громадянами з метою захисту життя, здоров'я і житла без права полювання;

- недоцільно власникам зброї сплачувати щорічний податок на зброю, якщо вони не використовують її як знаряддя отримання прибутків (тири, стрілецькі полігони і т.п.) (ст.34).

Законопроект депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римаука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р. за своєю структурою найбільш вдалий, але крім загальних наведених недоліків, йому притаманні і власні:

- у ст.1 відсутнє визначення зброї кустарного виробництва;

- ст.1 потребує доповнення визначення гладкоствольної зброї фразою "...включаючи стволи типу *"сюпра"*", а визначення комбінованої зброї - доповнення словами "...або стволи, що мають нарізку типу *"парадокс"*";

- мисливський порох та капсулі до набоїв самі по собі не є бойовими припасами (абзац перший ст.6);

- набої, що застосовуються у службово-штатній і цивільній зброї, можуть мати будь-який капсуль-запальник (ст.6).

Законопроект народних депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від

25.11.2002 р., поєднав найкращу регламентацію правового обігу зброї на території України, що викладено в законопроекті Кабінету Міністрів України № 1032 від 13.05.1998 р., конструктивні положення, що приведені в законопроекті депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римарука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р., але на відміну від раніш поданих законопроектів, подає більш детальну класифікацію зброї та боєприпасів до неї за тактико-технічними характеристиками, призначенням і використанням, чітку регламентацію обігу спортивної та холодної зброї. У ньому вводяться положення і норми, що регулюють порядок допуску та перереєстрації підприємств, установ, організацій, громадян до обігу зброї та дії органів державної влади у взаємовідносинах з ними.

Законопроект не передбачає надання громадянам права на придбання, зберігання і носіння коротко-ствольної вогнестрільної зброї. Разом із тим, нормами його проекту встановлюється порядок обігу такого виду зброї для підприємств із особливими статутними завданнями. В цілому він відповідає діючим правовим документам, що регулюють обіг зброї в Україні, але має ряд неточностей:

- у ст.1 відсутнє визначення зброї кустарного виробництва;
- електрошокові пристрої для реалізації населенню треба виключити (ст.ст.4, 22);
- у ст.7 "Холодна зброя" не розглядається такий вид зброї, як комбінована;
- віднесення того чи іншого предмета до холодної зброї може вирішити тільки експерт у ході проведення дослідження, тому абзац перший ст.8 "Основні відзнаки холодної зброї" треба виключити;
- у ст.9 "Класифікація зброї" потрібно надати більш розгорнуту класифікацію, або визначити основні критерії такої класифікації (див. пояснення вище), а не покладати ці функції на державний кадастр;
- набої, що застосовуються у службово-штатній і цивільній зброї, можуть мати будь-який капсуль-запальник (ст.37);
- потребує уточнення, яку зброю відносити до макетів старовинної зброї (третій абзац ст.25), коли в ст.1 абзац 22 "Визначення термінів" вказано, що "...норми цього Закону не розповсюджуються на вогнепальну і металеву зброю, яка виготовлена до 01.01.1891 року";
- виникає питання, чому автори законопроекту обмежились нарізною мисливською зброєю калібру до 9,3 мм, що дозволено громадянами володіти для заняття полюванням та мисливським спортом, коли є види полювання наприклад Safari, де застосовується мисливська зброя більших калібрів, а для самозахисту, мисливську довгоствольну нарізну до 8 мм (ст.ст.4, 5);
- 4 абзац ст.26 "Нагородження зброєю" потребує нової редакції, а саме: "...Знаком відзнаки "Почесна іменна вогнестрільна зброя" є пістолети та револьвери, що знахо-

дяться на озброєнні Збройних Сил України".

Виходячи із результатів розглянутих законопроектів про зброю, можна зробити наступні висновки:

- усі законопроекти потребують доопрацювання;
- у жодному з них не надане право громадянам на володіння та застосування службово-штатної вогнестрільної зброї, а в тих випадках, кому це право надається, порушуються ст.ст.3, 19, 21 та 24 Конституції України;
- необхідно провести всебічне опитування населення про доцільність надання громадянам України права на володіння службово-штатною зброєю;
- ми вважаємо, що найбільш конструктивним є законопроект депутатів Л.М. Черновецького, О.І. Римарука, О.Ю. Данильчука та В.М. Недригайла від 02.10.2002 р., а найбільш регламентованим - законопроект Кабінету Міністрів України від 13.05.1998 р.;
- законопроект народних депутатів Й.В. Вінського, В.Й. Развадовського, С.С. Бульби, В.М. Короля, В.С. Зубова від 25.11.2002 р., що поєднує в собі в собі найкращу регламентацію правового обігу зброї на території України та певний конструктивізм вищезгаданих проектів, найбільш відповідає потребам сьогодення та рівню розвитку правової культури громадян України, і може при доопрацюванні лягти в основу Закону України "Про зброю". Тому доцільно залучити до доробки даного законопроекту спеціалістів зброєзнавців, мисливствознавців та сертифікаційних і експертно-криміналістичних служб України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вавіровська Л. Зброя: у кожного свій погляд // Іменем закону. -31.01.2003. -№ 5.
2. Самусь В.Р. О нормативной базе судебно-баллистических исследований // Криміналістичний вісник. -2002. -№ 4. -С.19-26.
3. Косошовський А. Зброя (інтерв'ю з нач. ГУАСМ МВС України генерал-лейтенантом міліції М. Білоконь) // Міліція України. -1999. -№ 9-10. -С.19.
4. Ралемська І. Чи готові ми отримати зброю (інтерв'ю з заст. держсекретаря МВС України генерал-лейтенантом В. Варенко) // Міліція України. -2002. -№ 3. -С.5.
5. Ансімов М. Право на свободу та особисту недоторканість: відповідність українського законодавства євротандартам // Право України. -1999. -№ 2. -С.26-29.
6. Вялий О. Оборона потребує захисту // Право України. -2001. -№ 4. -С.110.
7. Назаров В.В. Проблемы борьбы с незаконным оборотом огнестрельного оружия в Украине // Криміналістичний вісник. -2002. -Вип.4. -С.117-123.
8. Шепітько В.Ю. Криміналістика: Енциклопедичний словник. -Х., 2001.

Надійшла до редколегії 12.09.2004

БИЛЕНЧУК П.Д., КОМАХА В.А., КОЗЫРЬ М.В. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБРАЩЕНИЯ ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Рассмотрена сущность законопроектов об оружии в Украине.

BILENCHUK P.D., KOMAHA V.A., KOZYR' M.V. LEGAL REGULATION OF THE MANIPULATION OF FIRE-ARMS IN UKRAINE: THE MODERN CONDITION AND WAYS OF IMPROVEMENT

The essence of bills of the weapon in Ukraine is considered.